

Vertaisryhmän perustaminen Asperger-piirteisille nuorille ja nuorille aikuisille Kemi-Tornion seudulle

Kirsi Moilanen ja Markus Partanen

Sosiaalialan koulutusohjelma
Vammaistyö ja kuntoutus
Sosionomi (AMK)

KEMI 2012

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 ASPERGERIN OIREYHTYMÄ	7
3 VERTAISRYHMÄTOIMINTA	9
3.1 Ryhmä projektina	9
3.2 Ryhmä	10
3.3 Vertaistuellisen ryhmän piirteet ja merkitys	12
4 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	14
5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	17
5.1 Opinnäytetyömme tavoitteet	17
5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö	18
5.3 Toiminnallisen opinnäytetyön laadullinen ulottuvuus	19
5.4 Aineiston hankinta	20
6 AS-TIIMIN TOTEUTUS, TOIMINTA JA AIKATAULUTUS	21
6.1 As-tiimin perustaminen Asperger-piirteisille nuorille ja nuorille aikuisille	21
6.2 AS- tiimi kokoontui kymmenen kertaa heinäkuusta-joulukuuhun	22
7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	29
8 POHDINTA	32
9 LÄHDELUETTELO.....	35
10 LIITELUETTELO	37

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä(t):	Moilanen, Kirsi & Partanen, Markus
Opinnäytetyön nimi:	Vertaisryhmän perustaminen Asperger-piirteisille nuorille ja nuorille aikuisille Kemi-Tornion seudulle
Sivuja (+liitteitä):	37+(6)
Opinnäytetyön kuvaus Opinnäytetyömme sai alkunsa Lapin Autismi- ja Aspergerystyhmä ry:n aloitteesta. Lähdimme koulun VASPA-hankkeen alla perustamaan harrastuspainotteista vertaisryhmää Asperger-nuorille, tavoitteenamme saada toiminta pysyväksi tukimuodoksi. Henkilökohtaisen kasvun tavoitteemme oli ammatillisen osaamisen syventäminen.	
Opinnäytetyön teoreettinen tausta Toiminnallisessa opinnäytetyössämme on kvalitatiivisen toimintatutkimuksen piirteitä, koska olimme itse kiinteä osa ryhmän toimintaa. Kohdejoukkomme koostui Asperger-piirteisistä nuorista ja nuorista aikuisista. Nuoruus elämänvaiheena on Asperger-henkilölle merkittävä. Käsittelemme nuoruutta elämänkaariteorian kautta. Nuori vertaa tietyssä iässä itseään muihin ikätovereihin. Muiden nuorten ja nuoren kanssa toimivien aikuisten palautteesta muotoutuu nuorelle käsitys itsestään. Vertaistukiryhmässä nuori saa kokea samanlaisuutta erilaisuuden sijaan. Lisäksi ryhmätoiminta opettaa nuorelle sosiaalisuutta. Opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen muodostavat Aspergerin oireyhtymä, vertaisryhmä ja nuoruus elämänvaiheena.	
Metodologian esittely Etsimme ryhmään jäseniä sekä lehtimainonnan, radiohaastattelun että Autismi- ja Aspergerystyhmä ry:n tietokanavien avulla Perustimme ryhmän heinäkuussa 2011 ja toimimme sen ohjaajina joulukuuhun asti. Suunnittelimme toiminnan yhdessä ryhmäläisten kanssa ja tapasimme arki-iltoina noin 1-3 viikon välein erilaisten harrastus- ja vapaa-ajantoimintojen parissa. Keräsimme ryhmältä palautetta kokoontumisten jälkeen ja kirjoitimme havaintopäiväkirjaa henkilökohtaisista havainnoistamme ja kokemuksistamme koko prosessin ajan.	
Keskeiset tulokset ja päätelmät Havaintomateriaalin ja palautekyselyjen perusteella ryhmäytyminen onnistui hyvin. Uudet ryhmänohjaajat löytyivät sosionomi-opiskelijoista ja ryhmä jatkoi toimintaansa 24.1.2012. Asperger-nuori kokee erilaisuutta ja jopa koulukiusaamista usein koko koulunkäyntinsä ajan. Vertaisryhmässä hän kokee yhteenkuuluvaisuuden ja onnistumisen tunteita tuottaen positiivista minäkuvaa. Ryhmän perustaminen kasvatti meitä ihmisinä ja antoi ammatillisia valmiuksia tulevaisuutta varten. Mielestämme kaikilla lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä tulisi olla tietoa Aspergerin syndroomasta.	
Asiasanat: Aspergerin oireyhtymä, vertaisryhmä, nuoret	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Authors:	Moilanen, Kirsi & Partanen, Markus
Title of the thesis:	Starting a peer group for teens and young adults with Asperger features in the area of Kemi-Tornio
Pages (+appendixes):	37 (+6)
Thesis description The proposal for our thesis came from The Association of Lapland's Autism and Asperger. We started a peer group under the wings of the school's VASPA-project aiming to get this kind of action to remain as a permanent support for the Asperger people. The purpose of this group was to introduce the members the social activities which they were interested in. Our personal aspiration was to deepen the professional knowledge of leading the groups and of Asperger syndrome.	
Theoretical background Within our functional thesis there are features of qualitative action research. We were an inseparable part of the group's action. The group consisted of young people with Asperger features. Age plays an essential role in the lives of people with Asperger syndrome. We handle age through the life span theory. Characteristic for young people is to compare themselves with their peers. They will constitute a picture of themselves by the feedback they get from adult people and peers. In the peer group they may undergo similarity instead of disparity. Moreover they will learn social skills. The theoretical frame of reference is composed of Asperger syndrome, peer group and youth as phase of life.	
Methodological description We searched members for the group by releasing announcements in local newspapers, an interview on the radio and by the channels of Lapland's Autism and Asperger Association. We started the group action in July 2011 and guided it until December 2011. We planned all the activities together with the members and met on weekdays every 1-3 weeks within many kinds of leisure activities. We collected feedback after every meeting and kept an observation diary during the whole process.	
Main results and conclusions On the basis of our observation material and groups' feedback the integration inside the group succeeded well. New group leaders were found from a group of Bachelor of Social Services students. The Group restarted on the 24 th of January 2012. Asperger teens usually suffer from bullying at school but in the peer group by experiencing similarity instead of disparity they will constitute a positive image of themselves. Founding this group has instructed us as human beings and we have got priceless professional readiness for the future. We consider that all who work with children and youth ought to have knowledge of Asperger syndrome.	
Keywords: Asperger syndrome, peer group, youth	

1 JOHDANTO

Toiminnallinen opinnäytetyömme sai alkunsa Lapin Autismi- ja Aspergerystyhdistyksen Ry:n yhteydenotosta tutoropettajaamme. Yhdistyksen toiveena oli, että AMK tai opiskelijat alkaisivat kehittää alueen palveluja esimerkiksi perustamalla vertaistuellisen keskustelutai harrastuksiin tutustumiseen painottuvan ryhmän Asperger-piirteisille henkilöille. Suuntaudumme molemmat sosionomi-opinnoissamme vammaistyöhön ja kuntoutukseen ja koemme vertaisryhmätoiminnan sijoittuvan ennaltaehkäisevään ja kuntouttavaan toimintaan, joka lisää henkilöiden elämänlaatua.

Kouluikäisenä lapsi vertaa itseään ikätovereihin ja heiltä sekä muilta heidän elämäänsä kuuluville toimijoilta saadun palautteen perusteella muotoutuu lapsella käsitys hänestä itsestään. Murrosikäinen on erittäin herkkä kaikelle arvostelulle ja pilkalle. On tärkeää nuoren yhteiskuntaan integroitumisen kannalta, että hän tulee hyväksytyksi omana itsenään ja pystyy löytämään identiteettinsä ja oppii arvostamaan itseään itsenään. Vertaisryhmän avulla nuori voi löytää mieluisen harrastuksen, jossa hän voi kokea onnistumisia sekä yhteenkuuluvaisuuden- että hyväksytyksi tulemisen tunteita. Sen sijaan, että As-henkilöt saavat kokea koko ikänsä erilaisuutta yhteiskunnan eri organisaatioissa kuten päivähoitossa, kouluissa tai työelämässä, kokevat he vertaisryhmässä samanlaisuutta. Vuorovaikutteisen vertaisryhmän ansiosta he oppivat luomaan ihmissuhteita, mikä kehittää mm. nuoren empatian kykyä. Asperger-piirteisillä henkilöillä on usein vaikeuksia juuri sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä.

Perustimme Asperger-piirteisten nuorten ja nuorten aikuisten vertaistukiryhmän kesällä 2011 ja toimimme sen ohjaajina heinäkuun alusta joulukuuhun asti. Suunnittelimme yhdessä ryhmäläisten kanssa ryhmän toiminnan ja tapasimme noin 1-3 viikon välein arki-iltoina erilaisten harrastusten ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien parissa. Keräsimme palautetta ryhmäläisiltä jokaisen kokoontumisen jälkeen ja keskustelimme henkilökohtaisista havainnostamme ja kokemuksistamme koko prosessin ajan pitäen havaintopäiväkirjaa. Näin prosessin kulku on taltioitu autenttisesti eikä mitään jäänyt muistin varaan. Kummallakin meistä oli jonkin verran kokemusta autismin kirjon henkilöiden kanssa toimimisesta, silti prosessi oli molemmille paitsi kokemuksellisesti avartava ja antoisa, myös ammatillisesti työelämään erinomaisesti valmentava.

Ajatus prosessinomaisen opinnäytetyön tekemisestä tuli mukaan alusta asti. Toiminnallisessa opinnäytetyössä esitellään usein tutkimuskysymysten ja tutkimusongelmien sijaan tavoitteet (Vilkkä & Airaksinen 2003). Opinnäytetyömme selkeä tavoite on produkti eli Asperger-piirteisten henkilöiden vertaisryhmän perustaminen. Toinen tavoitteemme on henkilökohtainen ja ammatillinen kehittämisprosessimme. Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelijat pyrkivät tuomaan kirjoittamalla ammatillisen ja teoreettisen osaamisensa esille. Opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen muodostavat Aspergerin oireyhtymä, vertaisryhmä ja nuoret.

2 ASPERGERIN OIREYHTYMÄ

Asperger luetaan autismin kirjoon kuuluvaksi oireyhtymäksi. Autismin kirjon oireyhtymät ovat keskushermoston kehityshäiriöitä. Näihin kuuluvat Aspergerin oireyhtymä, Rettin oireyhtymä, disintegriivinen kehityshäiriö ja laaja-alainen kehityshäiriö. Autismin kirjoon kuuluu suurin piirtein prosentin osuus väestöstä, noin 50000 suomalaista (Viljamaa 2009, 104). Asperger-syndrooma on nimetty itävaltalaisen lastenlääkärin Hans Aspergerin mukaan, joka kuvasi As-lapsille tyypilliset piirteet jo yli 60 vuotta sitten. Nykyään tieteellisessä kirjallisuudessa siteerataan ahkerasti vähintään neljää Asperger oireyhtymän määritelmää. Hans Asperger ei itse asettanut minkäänlaisia tiukkoja määritelmäkriteerejä. (Gillberg 1999, 16.) Erään käsityksen mukaan autistiset piirteet ovat meissä kaikissa uinuvina, mutta autisteilla ne ovat päässeet pinnalle (Viljamaa 2009, 46).

Kielisen (1999, 231) mukaan henkilö, jolla on Aspergerin syndrooma, ei poikkea ulkonäöltään muista ihmisistä. Tämän vuoksi ympäristöstä ei yleensä löydy ymmärrystä poikkeavalle käyttäytymiselle, vaan Asperger-henkilöä pidetään usein itsekkäänä ja huonosti kasvatettuna. Aspergerin oireyhtymä on tila, jossa älyllisesti normaaleilla tai hyvin lahjakkailla henkilöillä on suuria vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Heidän on vaikea asettua toisen ihmisen asemaan ja sosiaalisten tilanteiden hahmottaminen tuottaa usein vaikeuksia, joista saattaa seurata joko vetäytymistä tai aggressiivista käyttäytymistä (Viljamaa 2009, 32). Gillberg (1999, 52) argumentoikin, että lähes kaikki Asperger-henkilöt kärsivät eriasteisesta kiusaamisesta kouluaikoina. On yleistä, että nuorta on vaikea enää myöhemmin saada mukaan toimintoihin, koska huonojen kokemusten myötä on hän menettänyt uskonsa kanssaihmiin. On hyvä myös huomioida, että monilla henkilöillä on teini-iässä paljon sekundaarisia vaikeuksia, jolloin piilevää Asperger-problematiikkaa voi olla vaikeaa havaita.

Asperger-piirteiselle henkilölle on tyypillistä käyttäytymiskuvan monimuotoisuus ja omaleimaisuus. He ymmärtävät asiat ja ympäristön eri tavalla, saattavat reagoida poikkeavasti aistiärsykkeisiin ja olla motorisesti kömpelöitä. He myös mielellään paneutuvat joihinkin tiettyihin mielenkiinnon kohteisiin erittäin intensiivisesti, mutta toisissa asioissa keskittyminen ja oman toiminnan ohjaaminen voivat olla hyvinkin hankalia toteuttaa.

As-henkilö voi olla huippuälykäs, silti heikko koulumenestyksessä. Ohjaajan on hyvä tiedostaa Asperger-piirteisen henkilön erilaisen tavan oppia: visualisointi, rutiinit ja palkkiot ovat tärkeitä. Myös johdonmukaisuus, suunnitelmallisuus ja toiminnan hyvä perustelu motivoivat Asperger-henkilöä toimintaan. As-lapsi ei ole tahallaan hankala, vaan meidän pitää oppia katsomaan maailmaa hänen näkökulmastansa. (Haltia & Korpivaara 2011.) ”Autismi on erilainen tapa olla ja ajatella” (Faherty 2000,12).

Haltia (2011) esittelee kaksi polkua Asperger-henkilön opintiellä. On olemassa haasteiden kehä, joka alkaa oppimisvaikeuksista johtuvasta häiriökäyttäytymisestä. Tästä seuraa sosiaalisen kanssakäymisen vaikeuksia, joka johtaa huonon itsetunnon kehittymiseen, mahdollisesti päihteiden käyttöön ja aggressioihin. As-henkilö syrjäytyy vähitellen eikä lähde toimintoihin mukaan. Toinen reitti on nimeltään mahdollisuuksien kehä. Tässä vaihtoehdossa tuen tarve havaitaan varhain ja löydetään oikea tuki oikea-aikaisesti. Ratkaisukeskeinen ohjaus perheessä ja koulussa vierellä kulkien merkitsevät matalaa kynnystä valmentavaan tukeen. Ratkaisukeskeisyydessä on nimenomaan kyse positiivisiin poikkeuksiin tarttumisesta; lapsi toimisi oikein, jos osaisi. Ohjaajalta vaaditaan oikeaa asennetta ja kunnioitusta avun tarvitsijaa kohtaan. Tavoitteiksi otetaan luottamuksen herääminen, asiakkaan motivaation herättäminen ja ymmärryksen tukeminen.

Viljamaalta (2009) löytyy myös paljon vinkkejä ohjaajalle. Kun autismin kirjon henkilö onnistuu, ei saa säästellä kiitosta. Positiivinen palaute ja hyvän käyttäytymisen palkitseminen johdonmukaisesti kannustavat toimintaan. Sen sijaan ei-toivottu käyttäytyminen ei ”ansaitse” kuin korkeintaan vähäistä huomiota, tarkoitus on korvata mahdollinen haastava käyttäytyminen myönteisellä käyttäytymisellä. Ohjaajan rooli on olla ”innostaja, palkitsija ja kannustaja”. Ohjaajan pitää myös huomioida oma käyttäytymisensä: käyttää vähemmän ei-sanoja; puhua vähemmän – sanoa enemmän ja sanoa asiat myönteisessä muodossa. Ohjaajan kannattaa kiinnittää huomiota omaan tapaansa viestiä: ele-kielellä ja katseella on valtava voima. Yhteisten pelisääntöjen laatiminen rajoista ja säännöistä sitouttavat parhaiten myös noudattamaan niitä.

3 VERTAISRYHMÄTOIMINTA

3.1 Ryhmä projektina

Kun aloimme suunnitella vertaisryhmän vetoa projektina, piti meidän mieltä mitä projekti tosiasiasa on. Kuten Viirkorpi (2000, 8) projektin määrittelee, on se toiminnan toteuttamisen ja ohjauksen väline. Projektia suunniteltaessa on otettu huomioon erityistavoitteiden saavuttaminen käytössä olevia voimavaroja hyödyntäen. Projektin tunnuspiirteenä Viirkorpi pitää määräaikaaisuutta alkuineen ja loppuineen. Kuten tässä projektissa, tarkoituksena oli vetää ryhmää kymmenen kertaa ja saada sille jatkajat. Projektiin kuuluu myös erityinen tarkoitus ja tavoite sekä rajattu tehtäväkokonaisuus, joka on hallittu. Sillä on erilliset, osoitetut resurssit sekä määritellyt vastuut ja valtuudet. Projektilla on myös oma ohjausrakenteensa.

Virtasen (2000, 73) mukaan projektit ovat prosesseja, joilla on elinkaari, joka jaetaan merkityksellisiin vaiheisiin. Virtasen mukaan hyvän projektipäällikön tunnistaa siitä, miten paljon hän panostaa suunnitteluvaiheeseen, mikä onkin projektinhallinnan perusedellytys. Projektin vetäjän tulisi jo suunnitteluvaiheessa tiedostaa eri vaiheiden mahdollisia riskitekijöitä. Projektin elinkaareen kuuluvat perusvaiheet ovat tavoitteiden määrittely, projektin suunnittelu, projektin toimeenpano (sisältäen ohjauksen, arvioinnin, kontrolloinnin ja laadunvarmistuksen) ja projektin päättäminen.

Ryhmää perustettaessa on huomioitava lukuisia asioita jo ennakkoon. Olemme vaiheessa suunnittelu ja tavoitteiden määrittely. Projekti alkaa pohtimalla ryhmän tarkoitusta ja perustehtävää. Kenelle ryhmä perustetaan ja miksi? Missä, milloin ja miten toiminnan aloittamisesta ilmoitetaan ja miten ryhmän jäsenet valitaan? Missä ryhmä kokoontuu, kuinka usein ja kuinka monta kertaa? Mikä on ryhmän toiminnassa tarvittava budjetti ja kuka vastaa raha-asioista? Millainen on tapaamisten rakenne ja sisältö? Kuinka monta ohjaajaa on ryhmällä ja millainen työskentelyote ohjaajilla on? (Kaukkila & Lehtonen 2007, 20-21.)

Projektin perusvaihe toimeenpano näkyy kaikessa ryhmän toiminnassa. Ryhmällä on oma luonteenomainen viisivaiheinen elinkaarensa. Sen kehitysvaiheet ovat muotoutu-

minen, kuhertelu, kiehuminen, yhteistoiminta ja luopuminen (ero). Jo ensimmäisestä kokoontumiskerrasta lähtien ryhmä alkaa muotoutua eli ryhmäytyä. Ryhmän jäsenet alkavat laatia ryhmään sääntöjä ja selvittämään ryhmänsä tehtäviä samanaikaisesti hakien omaa rooliaan ja tehtävänsä ryhmän sisällä. Kuherteluvaihe sijoittuu ryhmän alkuvaiheisiin, kun ryhmäläiset tutustuvat keskenään ja ryhmäläisten roolit alkavat muotoutua. Tässä vaiheessa ryhmäläiset ovat yleensä vielä varsin yksimielisiä asioista ja me-henki korostuu. Kiehumisvaihe kuuluu myös ryhmän elinkaareen. Usein ryhmäläiset alkavat esittää eriäviä mielipiteitä ja kyseenalaistaa tai vastustaa ryhmän tehtävää, jolloin voi puhjeta konflikteja ja väittelyjä. Kun konfliktit on kunnolla käsitelty, parantaa se ryhmän ilmapiiriä ja toimintaa entisestään. Yhteistoiminnan vaiheessa ryhmän energia suuntautuu jälleen tavoitteiden toteutumiseen. Luopumis-/erovaihe liittyy projektin elinkaaren näkökulmasta sen päättämiseen. Tässä vaiheessa saattavat tunteet nousta pintaan, kun ryhmän päättäminen aktivoi tunnetasolla aikaisempia luopumisen kokemuksia. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24-26.)

3.2 Ryhmä

Ryhmä muodostuu, kun yksilöt tuottavat toiminnallaan ryhmän. Jokainen yksilö tuo ryhmään oman toimintapanoksensa. Yksilön toiminta, ryhmäkokonaisuuden toiminta ja ympäristö ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa. (Jauhiainen & Eskola 1994, 14.) Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan jäsenten välisiä ja heidän toisiinsa kohdistamia tunteita, odotuksia ja tekoja. Nämä voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia. Nämä eloisat ja usein vaikeasti tavoitettavat ryhmäilmiöt kertovat ryhmän sisäisistä voimista, dynamiikasta. (Niemi 2000, 16–17.)

Ryhmä auttaa yksilöä luomaan sosiaalista minäkuvaa suhteessa omiin edellytyksiin, resursseihin ja mahdollisuuksiin. Se mahdollistaa yksilön sisäisen keskustelun oman itsensä kanssa ja ryhmässä keskustellen yksilöllä on mahdollisuus kehittää ihmissuhteitaan ja saada itseään koskevaa palautetta ryhmältä. (Rönkä & Rönkä 1994, 87.)

Niemi (2000, 20-21) mukaan ryhmäprosessi muodostuu vuorovaikutus-, episodi- ja istuntoprosesseista. Ryhmän prosessilla tarkoitetaan ryhmän jatkuvaa tapahtumista ja kokonaistoiminnan muuttumista. Käsitteeseen liittyy myös ajatus ryhmän kehittymises-

tä. Jos ryhmällä on tavoite, odotetaan ryhmän myös saavuttavan jotain. Jauhiainen & Eskola (1994, 49-50) argumentoivat, että tavoitteellinen ryhmä muodostuu yksilöiden toiminnassa vaiheittain. Ryhmän hahmotus alkaa yksilöiden kanssakäymisellä keskenään eli heidän välilleen syntyy tilakontakti. Ryhmän muodostuksen toinen vaihe on selvästi psykologinen, jossa yksilöt tulevat tietoisiksi toisistaan ja alkavat luoda suhteita toisiinsa. Kolmas vaihe ryhmän muodostumisessa on sosiaalisen kontaktin vaihe jossa päästään yhteiseen tavoitteelliseen toimintaan. Vasta näiden kahden vaiheen läpikäymisen jälkeen, ryhmä voi tulla yhteistoimintakykyiseksi ja tulokselliseksi (Jauhiainen & Eskola 1994, 49-50).

Yksi tavoitteistamme oli luottamuksen syntyminen ryhmäläisten keskuudessa. Kuudennella tapaamiskerralla keskustelut ryhmäläisten keskuudessa olivat luottamuksellisia, joten koimme onnistumisen hetkiä vetäjinä. Yhtenä ihmissuhderyhmän tehtävänä on auttaa yksilöä vuorovaikutustaidoissa ja elämönhallinnassa sekä edistää persoonallista kasvua (Niemi 2000, 25-26).

Ryhmän tarkoitus on laajempi käsite, kuin tavoite tai perustehtävä, sillä se kertoo miksi ryhmä on olemassa. Tarkoituksenmukainen toiminta konkretisoituu ja suuntautuu tavoitteeseen. Tietoisuus tavoitteesta on mielekkään ryhmätyöskentelyn lähtökohta. (Niemi 2000, 34–35.) Ryhmää perustettaessa ajatuksissa oli vertaistukiryhmän perustaminen nuorten toiveita kuunnellen. Nopeasti kävi selville, että nuoret halusivat toiminnallisuutta ja toiveissa oli myös eri harrastuksiin tutustumisia. Näitä asioita yhdistellen ryhmän tarkoituksen mukainen toiminta konkretisoitui ja suuntautui tavoitteisiin.

Niemi (2000, 51) mukaan ryhmän ulkoiset rakenteet ovat sen toimintaedellytyksiä. Ulkoisiin rakenteisiin kuuluvat mm. fyysinen ympäristö, aika, kokoontumistiheys. Fyysisen ympäristön tekijöitä ovat mm. tila, valaistus, lämpötila ja melu. Ryhmä kokoontuu aina jossakin fyysisessä tilassa, joten on tärkeää, ettei tila koidu toiminnan esteeksi. Vetäjinä pohdimme paljon tilakysymystä toimintaa aloittaessamme. Halusimme kodinomaisen ympäristön, jonka saavutettavuus olisi mahdollisimman esteetön. Päädyimme Majakka-keskukseen, joka sijaitsee keskellä kaupunkia ja täytti vaadittavat kriteerit. Pidimme tärkeinä tilan selkeyttä, valaistusta ja rauhallisuutta. Tärkeitä asioita olivat myös fläppitaulu ohjelman strukturointia varten sekä oma keittiö tarjoilujen valmistamiseen.

Aloittaessamme toimintaa ajattelimme kokoontua kahden viikon välein, koska säännöllisyys tulee vähitellen osaksi luonnollista elämän rytmiä ja antaa elämään ryhtiä (Niemi 2000, 55). Ryhmäläisten vanhemmilta saimme kuulla kalentereihin merkittyjen tapaamiskertojen tärkeydestä, ne olivat viikon odotettuja kohokohtia. Toisen tapaamiskerran jälkeen suuntauduimme ryhmän toiveiden mukaisesti kuitenkin jo ”maastoon”. Ryhmän jäsenet halusivat tehdä ryhmästä toiminnallisen. Huomasimme ryhmän sietävän hyvin myös aikataulumuutoksia. Olimme varanneet Majakan tilat kuitenkin ulkoharrastuksiin tutustuessamme, sillä se lievitti epävarmuutta esimerkiksi sääolosuhteiden mahdollisissa muutoksissa.

3.3 Vertaistuellisen ryhmän piirteet ja merkitys

Vertaisryhmätoiminta on samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten tukiverkosto. Vertaisryhmässä samankaltaisia kokemuksia omaavat ihmiset saavat tukea toisiltaan jakaen kokemuksia, tietoa, emootioita ja tunteita keskenään. Vertaisryhmässä ovat kaikki samanarvoisia. Ryhmäläisten tasavertaisuus ohjaa heitä tasavertaiseen aikuisuuteen. Vertaistoiminta on aina vapaaehtoista ja vastavuoroista toimintaa. Vertaisryhmästä saatava tieto ei korvaa ammattilaisen antamaa tietoa, kuitenkin vertaisilta saatava käytännönläheinen ja kokemuksellinen tieto on tarpeen. Vertaistoiminnan areenat ovat oivia uusien ihmissuhteiden luomiskenttiä, jotka kasvattavat sosiaalista tukiverkostoa. (Kinunen 2006, 35.)

Asperger-henkilö tarvitsee ohjausta eniten sosiaalisten taitojen opettelussa, arkirutiineissa, ajan- ja paikan hahmottamisessa sekä omien vahvuuksien kehittämisessä. Myös kasvojen ilmeiden ja eleiden tulkinta tuottaa monesti vaikeuksia (Kielinen 1999, 16-17). Tutussa ja turvallisessa vertaisryhmässä näitä asioita oli helppo harjoitella. Sosiaalisten taitojen opettelu nousi suurimmaksi toiveeksi myös ryhmäläisten vanhempien puolesta. Ajan- ja paikan hahmottamista harjoittelimme mm. ohjeistamalla tulevia tapaamisia varmistaen kaikkien paikalle osaamisen. Jokaiselle kokoontumiskerralle oli myös varattu kaksi tuntia aikaa, josta pyrimme pitämään kiinni.

Usein vertaisryhmän jäsen kokee saavansa toiseltaan sellaista tukea, jota ei voi muualta saada. Ryhmästä saatava tuki on tunnetason tukea, jota harva ammattilainen pystyy antamaan, tai sitä ei ole saatavilla halutun muotoisena. (Malin 2000, 17-18.) Vertaistukiryhmässä jaetaan kokemuksia toisten ryhmäläisten kesken keskittymättä pelkästään ryhmäläisen omaan tilanteeseen. Ryhmässä tuki perustuu vastavuoroisuuteen ja ennen kaikkea vertaisryhmään voi tukeutua. Vertaisryhmä toimii näin ollen yhteistoiminnan foorumina ryhmäläiselle, mikä tarkoittaa yhdessä olemista, kokemusten jakamista ja yhdessä tekemistä vertaisten kanssa (Hyväri 2005, 219; Nylund 2005, 203; Wilska-Seemer 2005, 266). Ryhmässämme yhteistoiminta näkyi ennen kaikkea sitoutuneisuutena ja hyvänä yhteishenkenä. Toiminta oli innostunutta. Vertaistuki lisäsi nuorten itseenäisyyttä ja kaveruustaitoja toisilta ryhmäläisiltä ja ohjaajilta saatujen mallien sekä tuen avulla.

4 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Eriksonin kahdeksanvaiheisen elämänkaariteorian mukaan kouluikäisenä lapsen elämä kokee muutoksen, kun hän alkaa saada ulkopuolista luokkatovereiden ja opettajien palautetta toiminnastaan. Lapsen saama positiivinen palaute hänen onnistumisistaan kehittää pystyvyyden tunnetta ja negatiivinen palaute aiheuttaa alemmuudentunnetta. Kouluajalla on suuri merkitys lapsen sopeutumisessa yhteiskuntaan ja hänen omanarvon tunteensa kehittymiseen. Nuoruusikä puolestaan koetaan lapsuuden ja aikuisiän yhdistävänä ajanjaksona. Tänä aikana nuori kokee paljon fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia itsessään ja hän vertaa itseään ikätovereihin ja hakee paikkaansa yhteisössä. Kun nuori löytää identiteettinsä, ”minänsä”, tulee hänestä omat mielipiteet omaava yksilö, joka kykenee myös muuntautumaan ja tekemään kompromisseja toiminnassaan. (Kuusinen & Korhokangas 1997, 120-121.)

Hakkaraisen (2009, 117-118) mukaan 9-13 -vuotiaalle lapselle on kavereiden mielipiteillä suuri merkitys ja hänelle on tärkeää olla hyväksytyksi esim. ryhmässä. Erilaisten sääntöjen pohtiminen ja muodostaminen kehittää lapselle tärkeitä taitoja. Lapsi oppii esimerkiksi perustelemaan omaa näkökantansa, kuuntelemaan muiden mielipiteitä ja vertailemaan erilaisia näkökulmia keskenään. Lapsen on helpompi sitoutua noudattamaan sääntöjä, joita hän on itse ollut luomassa niin kotona, koulussa kuin harrastuksissakin. Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hän löytää mieluisen harrastuksen, jossa hän voi saada onnistumisen kokemuksia ja tulee hyväksytyksi omana itsenään. Murrosiän kynnyksellä lapsi alkaa samaistua samaan sukupuoleen, hän nauttii yhteistyöstä kavereiden ja aikuisten kanssa ja hänelle on erittäin tärkeää kokea yhteenkuuluvaisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Hän on erittäin herkkä kaikelle arvostelulle ja pilkalle. Lapsen täytyy saada kokea olevansa tarpeellinen, osaava ja luotettava, vaikka lapsen kyvyt eivät aina riitä vastuun ja velvollisuuden kantamiseen. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea, opastamista ja muistuttamista.

Hakkaraisen (2009, 120) mukaan murrosikä elämänvaiheena lopettaa nuorella niin kutsutun kultaisen lapsuuden vaiheen. Murrosikäinen alkaa asteittain itsenäistyä vanhemmistaan ja lähentymään entisestään omiin ystäviinsä. Eriksonin elämänkaariteorian mukaan nuoren aikuisen kehitystehtävä on vuorovaikutteisten ihmissuhteiden luominen. Läheiset ihmissuhteet kehittävät mm. nuoren empatian kykyä. Kun nuori onnistuu lä-

heisen ihmissuhteen luomisessa, saa hän yhdeksi elämän perusvoimaksi rakkauden. Jos taas nuori epäonnistuu läheisten ihmissuhteiden luomisessa, kokee hän itsensä yksinäiseksi ja saattaa alkaa eristäytyä muista ihmisistä. (Kuusinen & Korkiakangas 1991, 117-123.) Levinsonin elämänrakenneteorian mukaan ihmisen elämänkaaren kehitys etenee uusia elämänvaiheita ennakoivien siirtymävaiheiden kautta elämänrakenteen lujittamiskausiin. Ensimmäisessä siirtymävaiheessa astuessaan aikuisten maailmaan nuori kehittää aikuisidentiteettiänsä ja elämänrakennettaan sisällyttäen siihen esimerkiksi ystävät, harrastukset, perheen ja työelämän. (Kuusinen & Korkiakangas 1991, 132-134.)

Asperger-nuoret saavat kokea erilaisuutta lähes koko koulunkäyntinsä ajan. Nuoruusajanjakson tärkeät kehitykselliset tehtävät kuten oman identiteetin löytyminen, empatian kyvyn kehittyminen ja ihmissuhteiden luomiskyky ovat riippuvaisia ympäristöstä saaduista positiivisista palautteista, hyväksytyksi tulemisesta kaveripiirissä ja onnistumisen kokemuksista. Asperger-henkilöillä on usein vaikeuksia juuri sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä sekä kyvyssä ymmärtää omia ja muiden tunteita. Siksi on erityisen tärkeää, että aikuiset ihmiset auttavat ja tukevat nuorten mahdollisuuksia oppia näitä asioita. Vertaisryhmässä nuori saa toteuttaa kehitystehtävänsä ja vertailla itseään toisiin kokematta itseään erilaiseksi ja ryhmä itsessään kehittää sosiaalisia taitoja ja toisen huomioimista eli empatiaa. Fahertyn (2000, xi) mukaan yksilön itsetuntemus kasvaa ajan myötä riippumatta siitä, onko hänellä autismi tai ei. Autismin kirjon henkilöillä käsitys omasta itsestään saattaa alkaa kehittyä jo lapsuudessa, monilla vasta murrosiässä ja joillakin vasta aikuisiässä.

Asperger-henkilön menestyksekkääseen koulunkäyntiin vaikuttaa mielestämme suuresti hänen opettajansa. Kielinen (1999, 8-9) yleistää, että parhaiten Asperger-oppilas selviytyy koulussa, jos hänen opettajansa on motivoitunut ja omaa tarvittavan tiedon erityispiirteisten lasten opettamisesta. Koulukiusaamista esiintyy eniten välitunneilla ja koulumatkoilla. Mielestämme yksi hyvä keino vähentää koulukiusaamista on sosiaalisen tulkinnan käyttäminen. Asperger-henkilön avustaja voisi toimia sosiaalisena tulkkina viettäen myös välitunnit avustettavansa kanssa. Vertaisryhmän tapaamiskerroilla ryhmäläiset ottivat usein puheeksi koulunkäynnin. Useimmiten koulu koettiin kivana paikkana, jossa oppii uusia asioita. Silloin koulussa oli ollut ikävää, jos oli esiintynyt kiusaamista tai heikko menestyminen oli jäänyt harmittamaan. Myös kodin ja koulun välinen yhteistyö nousee isoon asemaan, koska valtaosa koulussa esiintyvistä ongelmista johtuu tie-

tämättömyydestä ja väärinkäsityksistä. Ongelmia aiheutuu myös luokka- ja kouluasteelta toiselle siirtymisissä sekä edelleen ammatinvalinnassa ja työelämään sopeutumisessa. Usein ryhmäläisten puheissa nousivat esiin haaveet tulevista ammateista. Lapsen vahvoja alueita pitäisi tukea ja antaa paljon positiivista palautetta, sillä ne ovat tärkeitä lapsen itsetunnon kehittymisen kannalta. Harrastuksesta voi tulla myöhemmässä vaiheessa vaikka ammatti, jossa Asperger –henkilö saa osaamisellaan muiden arvostusta. (Kiellinen 1999, 9; 12-13.)

5 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

5.1 Opinnäytetyömme tavoitteet

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa jokin produkti, ei tutkimus (Vilka & Airaksinen 2003). Toiminnallisessa opinnäytetyössämme on kvalitatiivisen eli laadullisen toimintatutkimuksen piirteitä.

Opinnäytetyömme toiminnan selkeä tehtävä ja tavoite on ollut suunnitella ja kehittää seudulle vertaistuellinen ryhmä Asperger-piirteisille nuorille ja nuorille aikuisille. Alusta asti lähtökohtamme oli, että toiminta muodostuu ryhmäläisten toiveista ja ideoista käsin. Lähestymistapamme poikkesi vastaavanlaisista vertaisryhmistä, joihin olimme etukäteen tutustuneet, koska lähdimme ryhmän vetämiseen mukaan nuorten ehdoilla. Tavoitteenamme oli ensinnäkin käynnistää vertaisryhmätoiminta ja toisaalta löytää sille uudet vetäjät oman projektimme päätyttyä. Projektin tarkoitus oli mahdollistaa Asperger nuorille ja nuorille aikuisille ryhmä, missä he voisivat tavata toisiaan. Projektin tavoite oli saattaa vertaisryhmä pysyväksi toiminnoksi Kemi - Tornion alueelle.

Ammatillista kehittymistä voi tarkastella elinikäisen oppimisen ideologian näkökulmasta, jolloin tavoitteena on oman ymmärryksen syveneminen ja ammatillisen pätevyyden laajeneminen. Perusajatus on, että ammattilaisen kuuluu tutkia omaa työtään ja yhdistellä teoriaa ja käytäntöä toisiinsa. Työelämän monipuolistuessa emansipatorista toimintatutkimusta on alettu kehittämään vastaamaan muuttuviin yhteiskunnallisiin haasteisiin. (Suojanen 1992, 63-64.) Koimme itse saavamme toiminnasta irti erinomaisia valmiuksia työelämään ja lisäksi useita onnistumisen elämyksiä yhdessä nuorten kanssa. Toinen tavoitteemme liittyy henkilökohtaiseen kehitymisprosessiimme: miten oma ymmärryksemme kasvoi ammatillisesti tutkimusprosessin aikana? Pyrimme tässä raportissa kirjoittamaan auki myös henkilökohtaista näkökulmaamme prosessin kulusta ja liittämään sitä teoreettiseen ja empiiriseen aineistoon.

5.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Carr ja Kemmis sanovat toimintatutkimuksen keskeisten tavoitteiden olevan kehittäminen ja vaikuttaminen. Tutkimuksen tarkoitus on vaikuttaa kolmeen alueeseen: käytännön toimintojen kehittymiseen, osallistujien toimintojensa ymmärtämiskyvyn lisääntymiseen ja itse toimintatilanteen kehittymiseen. Heidän mukaan kolme ehtoa erottaa tutkimuksen toimintatutkimuksesta: 1. projektin tarkoituksena on kohteen/ryhmän toiminnan kehittäminen; 2. projekti on spiraalimainen sykli, josta löytyvät vaiheet: suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi ja 3. projektin jäsenet osallistuvat aktiivisesti tutkimusprosessin vaiheisiin. Myös toimintatutkimuksen ”isä” Kurt Lewin on korostanut ryhmätoiminnan tärkeyttä haluttaessa muutosta sosiaalisessa kanssakäymisessä ja oleellisena kohderyhmän osallistumista toimintatutkimuksen kaikkiin vaiheisiin. Hän piti toimintatutkimusta keinona päästä asteittain riippumattomuuteen, tasa-arvoon ja yhteistoimintaan. (Suojanen 1992, 36-39.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössämme löytyy piirteitä Carr:n ja Kemmisin asettamien ehtojen alueilta soveltuvien osien. Opinnäytetyömme produkti itsessään on ryhmän toiminnan kehittämistä koko ryhmänvetoprosessin ajan. Työmme prosessista löytyvät kaikki toimintatutkimuksen vaiheet suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi ja alusta asti mukana olleet ryhmäläiset ovat olleet suunnittelemassa toimintaa. Olemme reflektoineet prosessia keskusteluin keskenämme ja ryhmässä sekä kirjoittaneet päiväkirjaa. Nuoret ovat reflektoineet täyttäessään palautelappuja kokoontumiskerroista. Suojasen (1992, 62) mukaan toimintatutkimuksessa on päättöreflektointi aina tarpeen, vaikka reflektointia onkin tapahtunut koko ajan tutkimusprosessin kulussa. Päättöreflektointia tapahtui ryhmäkokoontumisten viimeisellä kerralla pikkujoulutunnelmissa. Annoimme myös ryhmäläisten luettavaksi opinnäytetyömme raportin ennen sen julkistamista ja kutsuimme heidät opinnäytetyömme esittely-tilaisuuteen. Näin heillä on mahdollisuus olla mukana prosessissa loppuun asti.

5.3 Toiminnallisen opinnäytetyön laadullinen ulottuvuus

Kvalitatiivisilla tutkimusmenetelmillä viitataan usein ei-tilastollisiin kenttätutkimusmenetelmiin. Kun määrälliset eli kvantitatiiviset menetelmät nojaavat matemaattisuuteen, keskitetään kvalitatiivisissa tutkimusmenetelmissä päähuomio aineiston prosessinomaiseen hankintaan. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla on mahdollista päästä pintaa syvemmälle ja tavoittaa ilmiöiden ja käyttäytymisen todellista luonnetta; tutkimustulokset voivat tärkeällä tavalla muistuttaa ihmisten olemassaolosta, heidän tarpeistaan, toiveistaan ja tunteistaan. Pelkästään kvantitatiivisin keinoin toteutetussa tutkimuksessa on vaarana, että itse ihminen unohtuu tilastojen taakse. (Grönfors 1985, 11-12.) Räsänen (2005, 86-87) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija ymmärretään tärkeänä osana tutkimuskohdetta ja tutkimustilanteet ovat subjektiivisesti rakentuneita. Sosiaali-tieteissä kvalitatiivinen tutkimus kiinnitetään humanistisen ihmistieteen perintöön.

Olemme itse osallistuneet toiminnallisen opinnäytetyömme prosessiin olemalla mukana kenttätöissä intensiivisesti vetäjien ja ohjaajien rooleissa. Olemme hankkineet opinnäytetyömme prosessin aikana empiiristä aineistoa sekä kirjoittamalla prosessinomaista päiväkirjaa toiminnasta, että jakamalla palautelomakkeita ryhmäläisille jokaisen koontumiskerran jälkeen. Vastaaminen oli vapaaehtoista, koska emme halunneet liittää epämieluisia pakottamisen tunnetta vapaaehtoisuuteen perustuvaan vertaisryhmätoimintaan. Asperger-piirteiset ihmiset ovat usein ryhtymisrajoitteisia, heillä on toiminnan suuntaamisen kanssa ongelmia, joten tarkoituksemme oli tukea ryhmään osallistumista positiivisuuden ja osallisuuden tukemisen kautta (Haltia 2011).

Patton (2002) erottelee laadulliselle tutkimukselle kolme pääteemaa. Ensimmäiseksi tutkimusstrategian naturalistisuus eli pureudutaan manipuloimatta ja kontrolloimatta aitoihin ilmiöihin; säilytetään avoimuus riippumatta siitä, mitä ilmenee. Toiseksi huomioidaan joustavuus tutkimussuunnitelmassa eli ollaan avoimia tiedon adaptoitumiseen, kun ymmärrys syvenee ja tilanteet muuttuvat. Tutkijan tulee välttää lukkiutumista päätöksiin, jotka estäisivät uusien polkujen keksimisen, jos niitä ilmenee. Kolmanneksi tulee valita tarkoituksenmukainen aineistonkeruu ja valita tapaukset sen perusteella, että heillä on ilmiötä valaisevaa tietoa. Tutkiminen lähtee ilmiön ymmärtämisestä aineistolähtöisesti ja tapauksia ei ymmärretä näytteenä koko populaatiosta.

Lähdimme kehittämään produktiotamme ryhmäläisten ehdoilla. Olemme opinnäytetyöprosessin alusta asti pitäneet ryhmän kokoontumiskertojen teemoja avoimena tarkoituksena antaa ryhmälle mahdollisuus elää tilanteiden mukana. Toisaalta ajatuksena oli myös luottamuksellisen suhteen muodostuminen meidän ja ryhmäläisten välille välttämällä turhia pettymyksiä. Kokemuksista tiedämme, että asiat eivät aina mene suunnitellusti, niin kuin ei jokainen kerta mennyt tämän projektimme aikanaakaan. Esimerkiksi kaikkia toiveita ei pystytty toteuttamaan ja jotkin suunnitellut tapahtumat vaihtoivat paikkaa, aina ei saatu evästä jne. Haltiankin (2011) mukaan Asperger- henkilöiden kanssa toimiessa ensin tavoitteiksi tulevat luottamuksen syntyminen, asiakkaan motivaation herättäminen ja ymmärryksen tukeminen.

5.4 Aineiston hankinta

Olemme keränneet aineistoa havainnoimalla koko ryhmänvetoprosessin ajan sekä ryhmän toimintaa, että omia tuntemuksiamme siitä. Systemaattinen havainnointi erottaakin toiminnallisen opinnäytetyön varsinaisesta työtoiminnasta. Eri vaiheiden havainnointi on tiedonkeruuta myöhemmin suoritettavaa toiminnan analysointia ja reflektointia varten. (Suojanen 1992, 59.) Opinnäytetyömme havaintomateriaalista koostuu produktin kuvaus. Ylöstalón (2005, 100) mukaan sosiaalitutkimuksessa on löydettävissä aina sekä määrällisiä, että laadullisia ulottuvuuksia eikä tutkijan tulisi koskaan rajoittua vain yhden suosikkimenetelmän käyttöön.

Valitsemamme tutkimusmenetelmät sisältävät myös kvantitatiivisia piirteitä. Palautekyselyt koostuvat sekä ryhmän toimintaa koskevista avoimista kysymyksistä, että muikaillusta VAS-mittarista asteikolla 0-10. Ylöstalo (2005, 99) korostaa, että nykyisessä metodikeskustelussa painotetaan nimenomaan sitä, etteivät kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen mittaus ja aineiston jäsentämismetodologia ole toisiaan poissulkevia asioita.

6 AS-TIIMIN TOTEUTUS, TOIMINTA JA AIKATAULUTUS

6.1 As-tiimin perustaminen Asperger-piirteisille nuorille ja nuorille aikuisille

Aloitimme ryhmän suunnittelun jo tammikuussa 2011, kun Lapin Autismi- ja Asperger-yhdistyksestä tuli kouluumme kyselyä ryhmätoiminnan vetäjiksi. Tutoropettajamme järjesti tapaamisen ryhmän vetämisestä kiinnostuneille opiskelijoille 24.1, jolloin lupauduimme projektin vetäjiksi. Olimme jo tammikuussa yhteydessä projektin toimeksiantajaan kuntoutussuunnittelija Haltiaan ja Rovaniemen Asperger-ryhmän eli ASIA-ryhmän vetäjään Palokankaaseen sopiaksemme tutustumiskäynnin Rovaniemen ryhmän tapaamiseen. Lähetimme kevään aikana jonkin verran sähköposteja ja konsultiksemme lupautunut Palokangas antoi meille jo etukäteen hyviä vinkkejä ryhmätoiminnan alkuun saamiseksi. Hän mm. suositteli, että aloitamme pienestä ydinryhmästä, jota sitten laajennamme sitä mukaa, kun uusia tulee.

Matkustimme Rovaniemelle ASIA-ryhmän vieraksi 12.5.2011 saaden kotiin vietäväksi paitsi aimo annoksen iloista mieltä ja puhtia, myös paljon hyödyllisiä ideoita tulevaan ryhmän vetämiseen sekä kirjallisia Asperger-ryhmiä koskevia materiaaleja. Päätimme aloittaa ryhmän toiminnan jo kesällä, koska nuoret ovat koulusta kesälomalla ja ryhmän kautta heille tulisi kesäksi ohjelmaa. Seuraavaksi pohdimme erilaisia vaihtoehtoja koontumispaikaksi ja päädyimme järjestökeskus Majakan tiloihin Kemin keskustassa. Kävimme tutustumassa tiloihin etukäteen ja varasimme 13.6.2011 tilan suunnittelupalaveria varten, jonne kutsuimme yhteistyötahot mukaan. Meidän lisäksi paikalla olivat tutoropettajamme, Haltia, Palokangas ja Lapin Autismi- ja Asperger-yhdistys Ry:stä puheenjohtaja Rönkkö ja sihteeri Rönkkö.

Suunnittelupalaverin antina päätimme tavoitella mahdollisia ryhmään osallistujia lehti-ilmoituksilla paikallisissa sanomalehdissä (liite 1). Lisäksi paikallisessa radioasema Perämeressä kuultiin haastattelu tulevasta ryhmästä ja Yleisradion Internet-sivuilla julkaistiin uutinen ryhmästä (liite 2). Suunnittelimme palautelomakkeet (liite 3) ryhmäkerrotojen jälkeen jaettavaksi. Haltia tarkasti lomakkeen etukäteen ja antoi ehdotuksia sen parantamiseksi. Ensimmäiselle kerralle tuli neljä nuorta mukaan ja ryhmä eli jonkin verran kesän ja syksyn aikana.

6.2 AS- tiimi kokoontui kymmenen kertaa heinäkuusta-joulukuuhun

Ensimmäinen kerta 6.7.2011: tutustuminen

Tulimme molemmat ensimmäiseen ryhmän tapaamiseen jännittyneinä: emme tienneet etukäteen keitä ryhmään mahdollisesti. Nuoria tuli kuitenkin paikalle neljä ja heidän ikänsä olivat 13-, 15-, 17- ja 21 vuotta. Lisäksi mukaan oli tullut kolmen nuoren vanhempia. Jaoimme yhteystietolomakkeita (liite 4) ja terveys- ja lupakyselylomakkeita (liite 5) valmistaen samalla kahvia, mehua ja pientä purtavaa esille.

Aloitimme tapaamisen toivottamalla kaikki tervetulleiksi ja kirjoitimme etukäteen suunnittelemamme struktuurin fläppitaululle ja kävimme illan ohjelman yhteisesti läpi. Aloitimme esittelemällä ensin kaikki itsemme vuoronperään ja seuraavaksi suunnitelimme tulevien tapaamiskertojen teemoja. Lopulta onnistuimme yhdessä löytämään jokaiselle sopivia, tutustumisen arvoisia paikkoja tai asioita. Lopuksi vielä annoimme ryhmäläisille kotitehtäväksi pohdittavaksi ryhmällemme omaa nimeä ja kerroimme, että seuraavan kerran teemana ovat nimen lisäksi ryhmän omat ja yhteiset säännöt (liite 6). Lopetimme vähän yli klo 19.

Toinen kerta 13.7.2011: mielenkiinnon kohteet ja ryhmälle nimi

”Kuljemme on suomen kielessä mahdoton taivuttaa”

Toisella kerralla kaikki neljä tulivat paikalle ja lisäksi kaksi uutta, 11- ja 13-vuotiaat sisarukset. Aloitimme illan nopealla esittelykierroksella, koska uusia oli tullut paikalle. Sitten kävimme läpi valmiiksi pohjustetut ryhmän säännöt ja teimme niihin ehdotettuja korjauksia. Sitten jatkoimme omien harrastusten ja kiinnostuksen kohteiden esittelyillä. Seuraavaksi kävimme läpi alustavan suunnitelman ryhmäkokoontumisten teemoiksi. Suunnitelma hyväksyttiin, vaikka kaikkia toiveita ei pystytty toteuttamaan. Tutustuimme Rovaniemen ASIA-ryhmän esitteeseen, jonka jälkeen aloimme suunnitella ryhmälle nimeä. Nimiehdotuksia olivat ainakin Nuorisotiimi, Kuljemme ja As-tiimi, joista äänes-

tyksen jälkeen valittiin nimeksi As-tiimi. Lopuksi sovimme seuraavan kerran teemaksi minigolfin peluun Kemin sisäsataman ranta-alueella ja tutustumisen Katarina-laivaan.

Kolmas kerta 27.7.2011: minigolffausta rannassa

”Olisi pitänyt saada vähemmän pisteitä kuin 45.”

Tapasimme ryhmän kanssa klo 18 suoraan meren rannan läheisellä minigolf-radalla. Olimme jo etukäteen ottaneet selvää Kemin turisti-infosta omistajan nimen ja soittaneet hänelle tulostamme ja sopineet laskutuksesta. Tapaamiseen tuli viisi ryhmäläistä, yksi oli ilmoittanut poissaolonsa etukäteen.

Aloitimme golfin peluun lähes välittömästi. Radasta suoriutumiseen meni lähes 1,5 tuntia, joten menimme syömään eväämme ja jätimme Katarina-laivan katsastamatta. Kun olimme syöneet ja kahvitelleet Meripuiston lavan penkkirivistöllä, menivät nuoret omaaloitteisesti lavalle leikkimään hippaa ym. Mielestämme nuoret olivat yllättävän hyvin ja nopeasti tulleet tutuiksi keskenään!

Neljäs kerta 17.8.2011: teatterin kulisseissa

”Ei päässy näyttelee...”

Tällä kertaa pääsimme tutustumaan Kemin kaupungin teatterin tiloihin Kemin Kulttuurikeskuksessa. Tällä kertaa paikalla oli neljä nuorta. Teatterin toimistosihteeri toimi esittelijänä. Oli todella mielenkiintoista päästä tutustumaan kulissien taakse lavasteiden valmistustilaan, puku- ja tavaravarastoihin, maskeeraajan välineistöön jne. Päästiinpä hiipimään itse teatterinäyttämön ohi, kun siellä oli uuden näytelmän harjoitukset käynnissä. Nuoret jaksoivat hyvin kuunnella ja seurata esittelyä. Monet tunnistivat tuttuja lavasteita vuosien takaisista näytelmistä.

Olimme suunnitelleet käyvämme kulttuurikeskuksen kahviossa kierroksen jälkeen, mutta se suunnitelma valitettavasti kariutui, koska kahvio oli juuri ehtinyt mennä kiinni. Olisi siis pitänyt etukäteen selvittää aukioloajat.

Viides kerta 24.8: hohtokeilaamassa

”Keilaaminen oli kivaa”

Tällä kertaa ryhmämme matkasi Kemin Keilahalliin hohtokeilaukseen. Ennakkovalmisteluina olimme ostaneet evääksi pillimehuja ja pikkupurtavaa siinä toivossa, että omia eväitä saa nauttia. Saimme jopa hieman alennusta keilausmaksuista. Ryhmäläisiä tuli neljä paikalle nuorimmasta päästä. Yksi oli muuttanut paikkakunnalta.

Nuoret olivat ennenkin käyneet keilaamassa ja he näpyttelivät itse tietokoneruuduille vuorot ja nimemme. He osasivat myös seurata pisteiden kehittymistä, paremmin kuin me ohjaajat. Ilta oli jälleen mukava ja tunnelma oli upea koko illan. Eväänä olleet pillimehut ja vaniljarinkelit tekivät mainiosti kauppansa. Saimme jopa eri voittajan kuin minigolfissa ja jokainen sai kokea onnistumisia. Kierroksen päätteeksi julistettiin juhlallisesti voittaja, joka sai palkinnoksi ylimääräisen pillimehun.

Nuoret vaikuttivat jo selvästi ryhmäytyneiltä ja heillä oli jo ”sisäpiirijuttuja”. Välillä nuoret esimerkiksi ”vitsailivat” omista piirteistään. Mielestämme tapaamistemme toiminnallisuus on nopeuttanut ryhmäytymistä. Seuraavalla kerralla päätimme kokoontua Majakkatalossa lautapelien ja keskustelujen kera.

Kuudes kerta 7.9: lautapeli-ilta järjestökeskus majakassa

”Shakki ja matti”

Alun perin olimme suunnitelleet vaihtavamme Majakan koulun maksuttomiin tiloihin, kun koulu taas syksyllä avataan, mutta päätimme kuitenkin pitäytyä tutuksi käyneessä Majakassa. Lautapelejä tuli pelaamaan kolme nuorta. Aloitimme jutteluksi jutteluksi, jossa

jokainen sai vuorollaan kertoa haluamistaan asioista kuten miten koulu on lähtenyt sujumaan tai mitä on pitänyt ryhmän toiminnasta. Varsinkin keilaus ja teatteri nousivat erikseen esiin. Yhdellä oli huolia koulunkäynnissä ja otimme hänen avautumisensa luottamuksen osoituksena. Peliryhmät jakautuivat niin, että sekä pojat että tytöt pelasivat keskenään. Oli oikein hauskaa. Lopuksi oli taas tarjolla kahvia, mehua, voileipiä ja keksejä.

Mielestämme ryhmäytyminen alkoi kallistua jo luottamuksen puolelle, koska nyt ryhmäläiset uskalsivat kertoa jo mieltä painavista asioista.

Seitsemäs kerta 29.9.2011: kuntonyrkkeily

”Opittiin nyrkkeilemään”

Esivalmisteluina olimme ottaneet yhteyttä nyrkkeilyvalmentajaan yksityistunnin sopimiseksi. Hän oli erittäin kiinnostunut vetämään kuntonyrkkeilytreenit ryhmällemme. Toimme jälleen eväät mukaamme. Paikalle tuli kolme nuorta, yksi vanhempi ja yksi sisar oli halunnut tulla katsomaan. Meitä oli siis yhteensä kuusi ohjattavaa.

Aluksi oli alkulämmittely, jonka aikana käytiin tarkasti kaikki lihasryhmät läpi. Osa liikkeistä oli vähän liian akropaattisia meille kokemattomille, mutta se ei haitannut mitenkään. Kukin teki tyylillään. Sitten hyppäsimme hyppynarua. Eräs nuorista ei ollut aiemmin hypännyt narua, mutta nyt oppi.

Seuraavaksi saimme kokeilla nyrkkeilyhanskoja ja opetella nyrkkeilyn alkeita. Jännitys oli melkein käsin kosketeltavaa, kun etsimme sopivia hanskapareja hyllyiltä. Ensin harjoittelimme peruskuviot ringissä ja sitten opitut kuviot siirrettiin nyrkkeilysäkkiin. Valmentaja kävi ohjeistamassa jokaista henkilökohtaisesti vuorotellen. Lopuksi taitoja pääsi vielä kokeilemaan ”pistareilla” eli valmentaja otti omalla tyynymäisellä hanskalla vastaan lyönnit. Tätä varten piti vaihtaa ohuemmat pistehanskat käyttöön. Kuviot onnistuivat aivan mahtavasti ja oppiminen oli valtavaa verrattaessa lähtöpisteeseen. Lopuksi oli vielä loppujumppa ja tennispalloilla ketteryysharjoitusta. Kokonaisuudessaan aikaa

meni 1h 45 min. Joten hyvin ansaitut kolmioleivät, kakut, kahvi ja mehu kelpasivat kaikille.

Tapaamisten jälkeen jaettavaan palautelomakkeisiin tuli jokaiselta kolmelta osallistujalta täydet kympit arvioinnista. Se oli mukava palaute valmentajallekin. Pohdimmekin keskenämme, että As-piirteisille voisi säännöllinen kuntonyrkkeily tehdä todella hyvää sekä fyysisellä, että tunnetasolla. Kuntonyrkkeily on todella monipuolinen laji, se huomioi mm. kaikki lihasryhmät, koordinaation, keskilinjan ylittämisen ja sitä harrastetaan ryhmässä, jolloin mukana on myös sosiaalinen ulottuvuus. Tässäpä olisi mainio jatkotutkimuksen aihe...

Kahdeksas kerta 18.10.2011: merivartiosto

Tällä kertaa pääsimme vierailulle Merivartiostolle. Mukaan tuli kolme nuorta ja yksi uusi. Hän oli yhden As-tiimiläisen kanssa tuttu jo ennestään.

Heti aluksi meille näytettiin dvd Rajavartioston ja Merivartioston toiminnasta. Nuoret jaksoivat katsoa sen yllättävän hyvin. Olihan se aika vauhdikas ja alkoi kuten James Bondin filmi. Olimme etukäteen kysyneet lupaa kahvitella paikan päällä, joten nautiskelimme eväitämme dvd:n lomassa. Keskustelun ja kysymysten jälkeen pääsimme tutustumaan Merivartioston emoalukseen, mikä oli nuorille mahtava kokemus. He saivat istua kukin vuorollaan komentajan paikalla, jossa näkymänä oli neljä suurta näyttöä, jotka olivat tietenkin päällä. Saimme merivartijoilta kattavaa evästystä veneilyyn liittyen ja muistoksi tarroja tutustumisestamme.

Juttelimme vielä neljän mukanaolevan vanhemman kanssa ulkona jonkin aikaa nuorten leikkiessä hippaleikkejä ympärillämme. Keskustelimme seuraavan kerran teemasta ja mm. värikylpy vilahteli keskusteluissamme.

Yhdeksäs kerta 9.11.2011: värikylpy

”Kaikki oli mukavaa”

Värikylvyn olimme järjestäneet koulumme tilavaan draamaluokkaan. Esivalmisteluina olimme ottaneet yhteyttä draamaopettajaamme, joka jo päivällä oli opastanut meille värivalaistuksen ohjauslaitteiden ja äänentoistolaitteiden käyttämistä sekä auttanut meitä valaistuksen värien kohdistamisessa ja säätämisessä teemaan sopivaksi. Mukana oli viisi aiemmin käynyttä nuorta ja yksi uusi sekä kolme äitiä.

Heti aluksi saivat nuoret mennä makaamaan lattialle levitettyjen voimistelupatjojen päälle veden solinan säestyksellä. Nuorten yllätykseksi eriväristen valojen värimaailma avautui vähitellen. Seuraavaksi alkoi tipahdella saippuakuplia ilmasta. Ja sitten paljon eri värisiä, - kokoisia, -muotoisia ja –tuntoisia syksyn lehtiä. Nuoret ottivat kiinni saippuakuplia ja heittelivät lehtiä toistensa päälle. Seuraavaksi ilmassa leijaili eri värisiä ja eri kokoisia höyheniä, joilla nuoret kutittelivat toisiaan. Sitten lattiaa pitkin alkoi tulla palloja. Vanhemmat ja ohjaajat hieroivat nuoria palloilla, oli rentoutumisen aika.

Seuraavaksi oli vuorossa maalaamista luonnon omilla väreillä. Valot ja musiikki olivat koko ajan mukana tunnelmaa luomassa. Lattialle oli teipattuna mustien jätessäkkien päälle vesiväripaperia, joiden ääreen nuoret asettuivat. Ensin tuli keltaista väriä mangososeen muodossa, sitten punaista karpalorouhetta, elintarvikevärillä värjättyjä jääpaloja, mustikoita, sahramivelliä, punajuurisumutetta... Penseleinä toimivat kädet, papiljotit, kynsiharja, pesusieni...

Yksi nuorista ihmetteli, että milloin se värikylpy on. Selitimme, että nämä kaikki väri-valot, lehdet, maalaaminen jne. yhdessä tarkoittavat kylpemistä värien maailmassa. Asperger-piirteisen ajattelumaailma saattaa olla erittäin konkreettinen ja kirjaimellinen, mikä puolestaan joissakin tilanteissa voi aiheuttaa väärinkäsityksiä ja –ymmärryksiä.

Lopuksi nautimme luokan tilassa eväitämme, kahvia, mehua ja vastapaistettuja croissantteja. Kokonaisuutena tilaisuus oli todella onnistunut. Nuoret uskalsivat upeasti heittäytyä värien maailmaan, leikitellä keskenään ja pitää hauskaa. Tapahtuma oli hieno esimerkki siitä, miten ryhmähenki on tiivistynyt matkan varrella.

Kymmenes kerta 15.11.2011: pikkujoulutunnelmissa...

”Sikapossua”

Ryhmämme kymmenes ja viimeinen kerta vietettiin pikkujoulua juhlistaen. Olimme kutsuneet Rovaniemen Asia-ryhmän meidän kanssamme viettämään pikkujoulua joulu-ruokailun merkeissä. Esivalmistelujen ensimmäinen haaste oli löytää kaikille osapuolille sopiva ilta. Lähetimme sähköpostilla useisiin paikallisiin ravintoloihin tarjouspyyntöjä ruokailusta. Lounasravintola Paussi vaikutti rauhalliselta paikalta ja sen sijainti oli keskellä Kemiä. Paussin omistaja otti hyvin vastaan seurueemme ja saimme varattua ravintolan tilat yksityistilaisuutena.

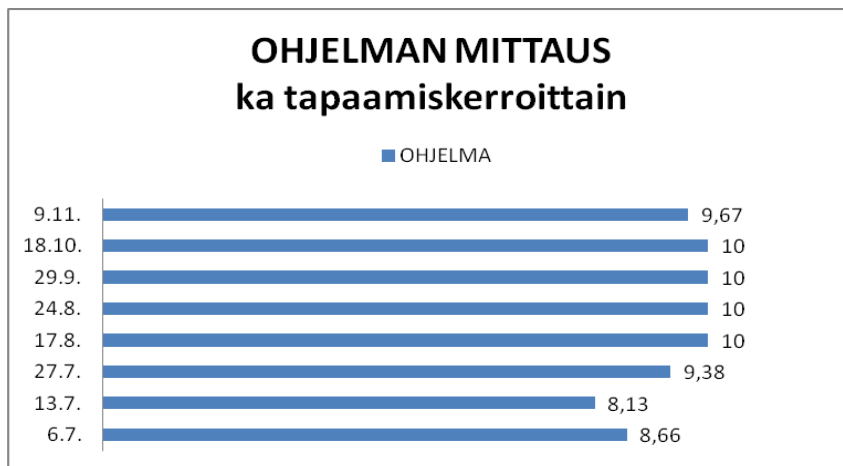
Meidän tiimistämme oli ilmoittautunut mukaan viisi nuorta, viisi vanhempaa sekä molemmat ohjaajat. Rovaniemeltä tuli Rovaniemen ASIA-ryhmän ohjaaja Palokangas (Kuntoutuspalvelu Paju), kuntoutusohjaaja Haltia (Kolpene), Sotkasiira Lapin Autismi- ja Asperger ry:n edustajana sekä kuusi miespuolista ryhmäläistä.

Aluksi kättelimme oviaukossa, jonka jälkeen siirryimme vähitellen pöytien ääreen. Ravintolan pöydistä oli tehty kaksi pitkää pöytäryhmää, joten saimme istua mukavan tiiviisti. Toivotimme vieraamme tervetulleiksi ja kerroimme mitä ruokaa on tarjolla. Pari tuntia kului nopeasti keskustelun lomassa ja keskustelua syntyi myös eri ryhmien välillä. Lopuksi vielä ryhmien ohjaajat esittelivät itsensä edessä seisoen ja kertoivat rooleistansa As-tiimin tai ASIA-ryhmän parissa; mitä se on heille merkinnyt ja mitkä ovat tulevaisuuden näkymät. Kerroimme tämän olevan periaatteessa viimeinen kertamme ryhmän vetäjinä, mutta ilmoitimme tulevamme uusien ohjaajien ja ryhmäläisten tueksi ainakin aluksi ja myöhemmin mahdollisesti opinnäytetyöhömmme liittyen. Kiittelimme As-tiimiläisiä mukanaolosta ja ennakkoluulottomasta asenteesta osallistua kaikkiin toimiin, mitä olemme tehneet. Meidän jälkeemme molempien ryhmien jäsenet kertoivat omasta näkökulmastaan samoja asioita.

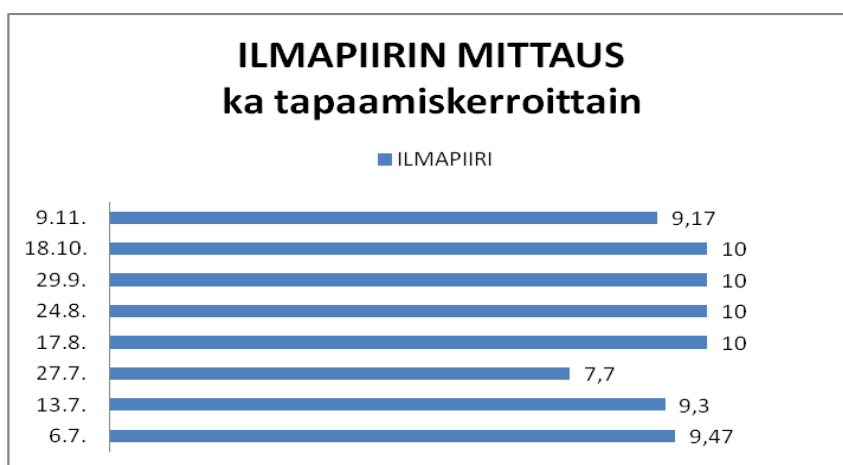
Tapautumassa vallitsi todella positiivinen tunnelma ja keskustelua nousi perinteiden muodostamisesta. Jälkeenpäin saimme vielä lisää kiitoksia ja kehuja ruokailusta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tarkkailimme ryhmäläisten toimintaa reflektoiden havaintojamme yhdessä, josta saimme huikeita kokemuksia ja myös opimme paljon havainnoimisesta. Myöhemmin tuli mukaan myös ryhmän dynamiikan ja prosessin kehittymisen seuraaminen. Pyrimme selvittämään itsellemme, mitä ryhmässä tapahtui. Mikä tapahtuma johtui mistäkin asiasta? Kokosimme palautetuista palautelomakkeiden kysymyksistä ”Oliko ryhmän ohjelma mieleinen” ja ”Minkälainen oli ryhmän ilmapiiri” yhteenvedoiksi diagrammit (kuviot 1-3), joiden avulla pystyimme tekemään joitakin johtopäätöksiä ryhmädynamiikan kehittymisestä. Vastaajat olivat vastanneet kysymyksiin arvioiden janalle asteikolla 1-10 mielipiteensä ryhmäkerran ohjelmasta ja ilmapiiristä.

Kuvio 1. As-tiimiläisten antama keskiarvo ryhmäkertojen ohjelman mielekkyydestä.

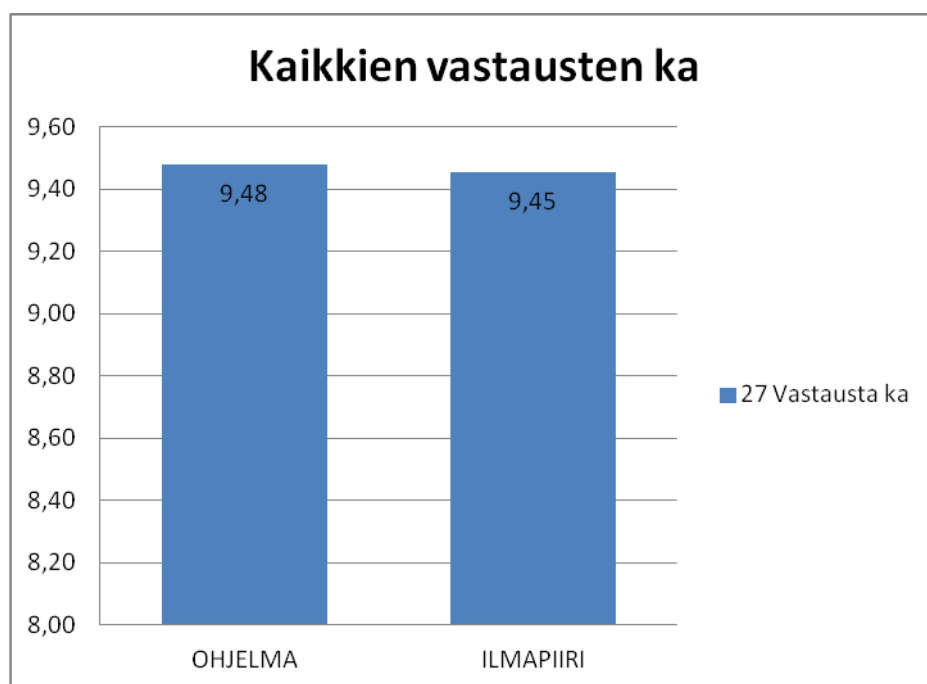
Kuvio 2. As-tiimiläisten antama keskiarvo ryhmäkertojen ilmapiiristä.

Ensimmäiseltä ryhmäkokoontumiskerralta 6.7.2011 meille jäi molemmille hieman ihmettelevä, kuitenkin odottava tunne seuraavaan kertaan. Osa nuorista hymyili ja vastasi kysymyksiin hieman ujosti, osa taas selvästi ikään kuin kokeili ja tarkkaili meidän reaktioitamme heidän antamaan rehelliseen, neutraalin ja ehkä välillä jopa negatiivissävytteiseen palautteeseen. Alussa, ryhmän muotoutumisvaiheessa ryhmäläiset usein tarkkailivat toisiaan ja etsivät oman paikkansa ryhmässä (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24). Kyselylomakkeen palauttivat ensimmäiseltä kerralta 2/4. Jo toisesta 13.7.2011 kerrasta lähtien tunnelma oli jo vapautuneempi ja ryhmäläiset alkoivat puhua tunteistaan. Koimme sen osoituksena luottamuksesta ja siitä, että ryhmäläiset kokivat ryhmän turvalliseksi. Ryhmän rennomman ilmapiirin syntymiseen saattoi vaikuttaa kahden uuden ryhmäläisen tuoma eloisuus ryhmään sekä omien mielenkiinnon kohteiden esittely. Meille vetäjille jäi mukava tunne istunnon jälkeen. Myös kuherteluvaihe kuuluu ryhmän alkuvaiheisiin (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24-26). Palautelomakkeen palauttivat 3/6.

Kolmannella kerralla havaintopäiväkirjassamme lukee, että tunnelma *oli alusta asti vapautunut*. Oli ensimmäinen kerta, kun olimme ulkona toiminnassa; kokeilimme 26.7.2011 minigolfia. Nuoret sanoivat usein kuinka mukavaa ja hauskaa heillä oli. Huomionarvoista kuitenkin on, että minigolf sai ilmapiiristä kaikista kerroista heikoimman arvosanojen keskiarvon. Voisiko tämä tilapäinen ”notkahdus” johtua ryhmän ”kuherruskuukauden” päättymisestä? Kaukkilan & Lehtosen (2007, 25) mukaan jossakin vaiheessa ryhmäläiset alkavat kyseenalaistamaan ja vastustamaan ryhmän toimintaa. Palautelomakkeen palauttivat 3/5.

Jatkoimme pari seuraavaa kertaa edelleen toiminnallisissa merkeissä, kun kävimme tutustumassa teatteriin 17.8.2011 ja hohtokeilaukseen 24.8.2011. Huomioimme kertojen jälkeen nuorten selkeän ryhmäytymisen ja koimme palkitsevana nähdä heidän onnelliset ja iloiset ilmeensä. Molemmista kerroista palautelomakkeita palautettiin 3/4. Sekä ilmapiiri, että ohjelma arvioitiin täyden kympin arvoisiksi, joten yhteistoiminnan vaihe on varsin ilmeinen. Yhteistoiminnan vaiheessa ryhmäläiset ovat jälleen innostuneita ja aktiivisia ja jäsenten välillä vallitsee kunnioitus (Kaukkila & Lehtonen 2007, 26). Seuraava kerta päätettiin viettää tutussa Majakka-talossa, että saisimme purettua ryhmän tähänastista toimintaa keskustelujen muodossa. Teemaksi valitsimme ryhmäläisten toiveiden mukaan lautapeliä pelaamisen. Olimme projektin puolella välissä.

Pysähtyminen ja ajatusten purkaminen kannatti, sillä nuoret uskaltoutuivat kertomaan mm. koulukiusaamisesta, josta saimmekin hyvää keskustelua aikaiseksi. Tästä kokoon-tumiskerrasta 7.9.2011 ei palautettu yhtään palautelappua. Ryhmän muotoutumisesta voimme päätellä, että ryhmäytyminen onnistui alusta asti jopa odotuksiamme paremmin ja vältyimme selkkauksilta kokonaan. Kuviosta kolme voimme nähdä kaikkien vastausten keskiarvot sekä ohjelman mielekkyyden että ilmapiirin osalta. Tulokset ehkä mairittelevat meitä nyt, mutta toisaalta koimme saavamme itse ryhmän toiminnasta vähintään yhtä paljon iloa, kuin ryhmäläiset.

Kuvio3. As-tiimiläisten kaikkien vastausten keskiarvot sekä ohjelman mielekkyydestä, että ilmapiiristä.

8 POHDINTA

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei päde tutkimuksen perinteinen näkemys tutkijan objektiivisuudesta. Toiminnallinen opinnäytetyö on avointa toimintaa, jossa osallistujille selvitetään avoimesti opinnäytetyön tarkoitus ja pyydetään heidät yhteistyöhön. (Eskola & Suoranta 2003, 127.) Toiminnallisen opinnäytetyön validiteetti osoitetaan yleensä kirjoittamalla auki opinnäytetyön kulku kokonaisuudessaan loppuraporttiin. Raportin lukija voi itsenäisesti lukemansa perusteella arvioida työn luotettavuutta. (Suojanen 1992, 54.) Triangulaatio tarkoittaa erilaisten aineistojen, teorioiden ja/tai menetelmien käyttöä samassa työssä. Käytimme sekä menetelmä-, että tutkijatriangulaatiota, joten saimme vertaisryhmästä tietoa useasta näkökulmasta. Menetelmällinen triangulaatio voi parantaa opinnäytetyömme luotettavuutta ja kaksi ohjaajaa monipuolistavat raportointia tarjoamalla laajempia näkökulmia aiheeseen. (Eskola & Suoranta 2003, 68-69.)

Opinnäytetyössämme näkyvät eettiset valinnat koko prosessin ajan. Huomioimme mm. lasten alaikäisyyden kysymällä luvat heidän tietojen käyttämiseen opinnäytetyötä varten heidän itsensä lisäksi heidän vanhemmiltaan. Kunnioitimme heidän valintaansa, mikäli he halusivat osallistua ainoastaan ryhmän toimintaan ilman osallistumista opinnäytetyömme raporttiin. Toivomme opinnäytetyömme edesauttavan tärkeän aiheen esille nostamista; yhteiskunnallista eriarvoisuuden vähenemistä. Onhan ryhmämme nyt jo ollut näyttävästi esillä mm. paikallisradiossa ja radion nettiuutisissa. Mitä enemmän tietoa on saatavilla, sitä paremmin ihmisten asenteisiin pystyy vaikuttamaan. Toivomme, että opinnäytetyömme rohkaisemina myös muut opiskelijat uskaltavat lähteä ennakkoluulottomasti mukaan vertaistoimintaan.

Opinnäytetyömme tavoite oli perustaa Asperger-nuorille vertaisryhmä. Onnistuimme mielestämme tässä, eli vertaisista ryhmäytyi toimiva vertaistuellinen ryhmä. Ryhmä toimii edelleen. Toinen tavoitteemme oli oma ammatillinen kehittämisprosessimme. Saimme mielestämme erinomaisia valmiuksia ohjaajina toimimiseen myös vastaisuudessa ja olemme pyrkineet aukikirjoittamaan ammatillisen ja teoreettisen osaamisemme tähän raporttiin. Raportin luotettavuuden lisäämiseksi, valitsimme palautelomakkeiden avointen kysymysten vastauksista ja havaintomateriaalistamme lainauksia ryhmäläisten kommentteista.

Ohjaajina arvostimme jokaista ryhmäläistä omana yksilönään ja pyrimme huomioimaan ryhmäläisiä tasapuolisesti. Kuuntelimme ryhmäläisten toiveita mahdollisimman paljon, jotta ryhmässä kulkeminen tuntuisi helpolta. Säännöistä ja muista asioista sovimme yhdessä. Luotuumme rajoja ryhmälle, saimme aikaiseksi turvallisuuden tunnetta, joka poisti epävarmuuden tunnetta ryhmäläisistä. Kaikki oppivat kuuntelemaan toistensa toiveita ja oli helpompaa suostua muiden toiveisiin, kun myös omat toiveet toteutuivat. Huomasimme nuorten ottavan meidät ohjaajina hyvin vastaan. Päätelimme, että vertaisryhmän ohjaajan on hyvä olla sosiaalinen persoona motivoitakseen ryhmää sosiaalisuuden opettelussa. Toki ohjaajalla on oltava tuntosarvet herkkinä ja hänen on osattava antaa ryhmän jäsenille omat tilansa.

Asperger-henkilö tarvitsee eri elämänvaiheissa harjoitusta sosiaalisten taitojen opettelussa ja tukea oman persoonallisuuden ja identiteetin löytämiseksi. Vertaisryhmäläisten vanhemmille haluamme sanoa, että nuoret asuvat kotona toistaiseksi. Tarkoituksenamme on herätellä ajatuksen tasolla vanhempia miettimään, mitä heidän perheelleen kuuluu esimerkiksi 30 vuoden kuluttua? Tämä ajatus saattaa tehdä kipeää, kun on huoli lähimmäisestä. Monenlaista tukea on kuitenkin mahdollista saada, esimerkiksi Haltian lanseeraama sosiaalinen tulkki voi helpottaa monenlaisten odotusten ja arvostelujen ristitulessa olevaa koululaista. Sosiaalinen tulkki toimii lapsen henkilökohtaisen avustajan asemassa ja huolehtii mm. siitä, ettei hän jää yksin koulun pihalle syrjityksi tai kiusatuksi. Hankkikaa ja vaatikaa tukea yhteiskunnalta tavoitteena As-henkilön turvallinen, itsenäinen ja hyvä elämä. Kannustamme ihmisiä löytämään As-henkilön persoonallisuuden vahvuudet ja vahvistamaan niitä edelleen, sillä koemme, että Asperger-piirteet oikein vaalittuina ovat rikkaus yhteiskunnassamme.

Jälkikäteen pohdittuna vasta ymmärsimme, kuinka suuri projekti vertaisryhmän perustaminen itse asiassa olikaan. Onneksi meitä oli kaksi ohjaajaa, koska saimme tarvittaessa tukea myös toisiltamme. Kaikki ryhmään liittyvä ideasta toimeenpanoon, itse toiminta ja opinnäytetyömme raportointi ovat pitäneet ”työn imussa” ilman, että se on tuntunut ”työltä”. Omasta puolestamme ammatillinen kehityksemme on saanut tuntuvaan sysäyksen, joka kantaa vielä pitkälle. Olemme kokeneet lyhyessä ajassa paljon ja varmasti saaneet enemmän, mitä olisimme koskaan osanneet odottaa. Esimerkiksi ryhmästä ”luopuminen” nosti yllättävästi tunteitamme pintaan. Siinä vaiheessa ryhmän jatkuminen oli

vielä epävarmaa. Onneksi ryhmä kuitenkin löysi uudet vetäjät nuorten sosionomiopiskelijoiden vammaistyöhön ja kuntoutukseen suuntaavasta ryhmästä. Ja mikä parasta, heillä on kuuleman mukaan mennyt todella hienosti.

Opinnäytetyön tekeminen ja ryhmäprosessin reflektointi yhdistettynä vertaisryhmän ohjaajan tehtävään on tuonut lisäsyvyyttä opiskeluamme. Tapaamisten jälkeen huomasimme miettivämme omia tunteitamme. Pystyimme paremmin hyväksymään myös omia virheitämme, epävarmuuttamme ja heikkouksiamme. Olemme ehdottomasti sitä mieltä, että kaikilla lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä tulisi olla perustiedot Aspergerin syndroomasta. Kouluissa oppimisvaikeuksia pidetään usein lapsen ongelmana. Tämä vahvistaa käsityksiä siitä, että lapset, joiden opetuksessa on käytettävä erityisiä menetelmiä, ovat erilaisia ja poikkeavia. Tällainen näkemys voi johtaa joidenkin lasten segregatioon ja on näin ollen yksi uhkatekijä lapsen menestykselle niin koulussa kuin myöhemmässä elämäntilanteessa. Haltia kertoi meille käsitteestä sosiaalinen tulkki, joka voisi olla ratkaisu monen Asperger-lapsen koulunkäynnin ongelmiin – on itse asiassa jo ollutkin.

Palautelomakkeista koostetut diagrammit ryhmäkertojen ohjelman mieluisuudesta ja ryhmäkertojen ilmapiiristä mairittelivat meitä. Vaikka pohdimmekin niiden merkitystä edellisessä pääluvussa, mietimme edelleen, että olisivatko täyttämättä jättäneet antaneet alhaisempia arvosanoja ryhmäkerroista. Rehellisesti sanottuna olisimme etukäteen toivoneet hieman negatiivisempaa palautetta kehittääksemme ryhmän toimintaa. Palautelomakkeiden täyttäminen oli vapaaehtoista eivätkä kaikki palauttaneet niitä. Jälkikäteen arvioituna olisimme voineet loppua kohden hieman voimakkaammin pyytää palauttamaan niitä, mutta olisiko pakottaminen vienyt pohjaa vapaaehtoisuuteen perustuvassa ryhmässä?

Olemme saaneet ryhmäläisten vanhemmilta suoraa palautetta, että ryhmässä toimiminen on antanut nuorille itseluottamusta osallistua harrastuksiin ja toimintoihin. Harrastukset ovat elämänlaatua nostavia tekijöitä. Ryhmäläiset ovat myös vahvistuneet sosiaalisissa taidoissa, sillä itse ryhmä on osa kunkin ryhmäläisen sosiaalista verkostoa. Ryhmässä on ollut helppoa löytää omaan ikätasoon liittyviä harrastuksia ja palveluja ja saada valmiuksia käyttää niitä, koska mukana on ollut ohjaajat, joihin on voinut tarvittaessa tukeutua.

9 LÄHDELUETTELO

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Gillberg, Christopher 1999. Nörtti, nero vai normaali? Aspergerin oireyhtymä lapsilla, nuorilla ja aikuisilla. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Juva: WSOY.
- Haltia, Maila, kuntoutussuunnittelija. 2011; Haltia, Maila, kuntoutussuunnittelija & Korpivaara, Jaana, puhevammaisten tulkki. 2011. Neuropsykiatriset oireet käyttäytymisen taustalla – vinkkejä kohtaamiseen ja ohjaamiseen. TUKEVA Lapin osahanke. Luento 16.5.2011, Kemin lukion auditorio.
- Hakkarainen, Harri 2009. Lapsen ja nuoren psyykinen kehitys. Teoksessa Hakkarainen, Harri & Jaakkola, Timo & Kalaja, Sami & Lämsä, Jari & Nikander, Antti & Riski, Jarmo (toim.). Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet. VK-kustannus Oy, Lahti.
- Hyväri, Susanna 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta, Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY
- Kaukkila, Veli & Lehtonen, Elisa 2007. Ryhmästä enemmän, Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Helsinki: Hansaprint Oy.
- Kielinen, Marko 1999. Aspergerin syndrooma, Kouluikäisen Asperger-lapsen kasvun tukeminen. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kinnunen, Tuula 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Tampere: Juvenes Print.
- Kuusinen, Jorma & Korhonen, Mikko 1997. Ihmisen kehitys elämänkaaren näkökulmasta teoksessa Jorma Kuusinen (toim.) Kasvatuspsykologia. 4.-5. painos. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Malin, Marja-Leena 2000. Vertaisryhmä elinvoimaa kasvattamassa, Teoksessa Malin, Marja-Leena (toim.) Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin painoteollisuus Oy.
- Niemistö, Raimo 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere: Tammer-Paino.

- Nylund, Marianne 1996. Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Gummerrus.
- Nylund, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä, Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta, Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Rönkä, Anne & Rönkä, Toivo 1994. Isän viisaus, Tasapainoon ja eheyteen isänä, äitinä, puolisona ja kasvattajana. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Patton, M. Q. 2002. Qualitative research and evaluation methods. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorioiden perusteiden hahmottelua. Oulu: University Press.
- Suojanen, Ulla 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen väli-
neenä. Loimaan Kirjapaino Oy.
- Viirkorpi, Paavo 2000. Onnistunut projekti, Opas kunta-alan projektityöskentelyyn. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Viljamaa, Janne 2009. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa, Haastavan lapsen kasvatus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Viljamaa, Janne, VTM sosiaalipsykologi. 2009. Keskittymiskykyä ylivilkkaalle lapselle. Luento. Kemin työväenopisto, Kemi.
- Virtanen, Petri. 2000. Projektityö. WS Bookwell, Porvoo.
- Wilska-Seemer, Kati 2005. Voimaantuminen vammaisten naisten vertaisryhmissä, Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta, Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Ylöstalo, Pekka 2005. Teoksessa Räsänen, Pekka & Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Juva: PS-kustannus.

10 LIITELUETTELO

Liite 1 Lehti-ilmoitus

Liite 2 Yleisradion Internetsivujen uutinen

Liite 3 Palautelomake

Liite 4 Yhteystietolomake

Liite 5 Lupakyselylomake

Liite 6 Ryhmän säännöt

ONKO SINULLA ASPERGER-PIIRTEITÄ?

(= pulmat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja oman toiminnan ohjaamisessa)

Tule mukaan aloittelemaan Kemian seudun vertaisryhmää nuorille ja aikuisille! Ota halutessasi tukihenkilö mukaan. Ryhmän tapaamista tukee Lapin Autismi- ja Asperger -yhdistys ry.

Tapaamiset alkavat keskiviikkona 6.7.2011 klo 17-19 Majakkatalossa (2. krt ke 13.7. klo 17-19) os. Pohjoisrantakatu 5, 2. krs, KEMI. Tehdään ryhmästä oman näköinen. Tule vaikuttamaan, mitä harrastuksia ja toimintoja voidaan yhdessä kokeilla. **TERVETULOA!**

T. Markus ja Kirsi

(p. 040-9603710/045-1102182 ja

email: kirsi.moilanen@edu.tokem.fi)

Asperger-nuorille oma ryhmä Kemiin

Kemin seudulle ollaan perustamassa vertaistukiryhmää asperger-nuorille. Ryhmässä nuorten on tarkoitus harjoitella sosiaalisia taitoja sekä toteuttaa ja suunnitella omaa harrastustoimintaa syrjäytymisen ehkäisemiseksi koulutettujen ohjaajien avulla.

Kemin seudun vertaistukiryhmän vetäjiksi alkavat sosionomi-opiskelijat Kirsi Moilanen ja Markus Partanen. Moilanen kuvaa vetäjien toimivan sosiaalisina tulkkeina ihmisten välisissä kanssakäymisissä.

- Monet henkilöt, joilla on aspergerin syndrooma, ovat mukana normaaleissa luokissa, kokeneet paljon kiusaamista ja elämän varrella on saattanut tulla eteen muitakin pettymyksiä.

Moilasan mukaan on tärkeää aktivoida nuoria ryhmätoimintaan, joka on juuri heitä varten räätälöity. Ryhmä tarjoaa paitsi vertaistukea, myös mahdollisuuden olla rauhassa erilainen.

Asperger on yksi autismin muoto, johon kuuluu muun muassa sosiaalisia ongelmia.

Moilasan mukaan tämä saattaa ilmetä siten, että nuori ei pysty menemään mukaan johonkin harrastusryhmään tai vaikka peliporukkaan.

- Voi olla, että asperger diagnosoidaan vasta aikuisiällä. Näin saadaan vastaus sosiaalisille ongelmille, joita on ollut työelämässä ja harrastuksissa, Moilanen kertoo.

Pelkkä epäily riittää

Kirsi Moilanen vetoaa vanhempiin, jotka epäilevät lapsensa kärsivän aspergerille tyypillisistä ongelmista, että he ohjaisivat lapsiaan toimintaan mukaan.

- Ei tarvitse olla diagnoosia, jos henkilö itse kokee, että on hankaluuksia esimerkiksi lähteä mukaan harrastuksiin tai on vaikea ymmärtää omia tai muiden tunteita.

Hänen mukaansa kynnys ryhmäntulolle tehdään mahdollisimman matalaksi, sillä toiminta suunnitellaan yhdessä nuorten kanssa.

- Kun yhdessä tehdään, niin toiminta lähtee nuorista itsestään, sanoo Kirsi Moilanen.

Kesäkuussa alulle

Ryhmän kokoontumispaikkaa ei ole vielä päätetty, mutta ensimmäinen aiheeseen liittyvä tapaaminen on Kemissä Majakka-talossa maantaina 13. kesäkuuta.

- Sinne tulee muun muassa Rovaniemen asperger-kuntoutuksen ammattilaisia mukaan ja siellä suunnitellaan jo vähän ryhmän toimintaa, Moilanen kertoo ja toivoo, että häneen otettaisiin yhteyttä vaikka heti toiveiden kanssa.

- Minulle voi laittaa sähköpostilla toiveita jo etukäteen siitä, mitä ryhmässä haluaisi tehdä.

Sähköpostiosoite on kirsi.moilanen@edu.tokem.fi. Kemin vertaistukiryhmän on tarkoitus aloittaa jo kesäkuun aikana ja kokoontumisia järjestetään toiveiden mukaan viikon tai kahden välein.

Lähteet: YLE Perämeri

PALAUTE KOSKIEN RYHMÄN TAPAAMISTA, __/__/11	
Nimi:	Pvm.
Kerro meille, mikä tänään oli mukavaa?	
Kerro myös, jos jokin asia tänään harmitti?	
Ja voisiko kyseisen asian tehdä paremmin seuraavalla kerralla?	

Arvioi ryhmän tapaamista asteikolla 0 - 10 ja laita ruksi haluamaasi kohtaan janalla

Oliko ryhmän ohjelma mieleinen?

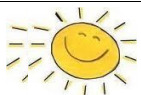
0-----5-----10
ei ollenkaan ihan ok tosi kivaa ☺

Minkälainen oli ryhmän ilmapiiri?

0-----5-----10
ahdistava ihan ok leppoisa ja mukava, oli helppo olla ☺

Palauttaisitko seuraavalla kerralla 13.7.-11, KIITOS jo etukäteen!

TIETOJA MINUSTA	
Nimeni:	
Osoitteeni:	
Puhelinnumeroni:	
Email-osoitteeni:	
KERTOISITKO MEILLE ITSESTÄSI? JATKA LAUSEITA TAI KEKSI OMIA...	
	
Minä pidän...	
Minusta on hauskaa...	
Harrastan...	
Minä en pidä...	
Minua ärsyttää joskus...	
Haluan vielä kertoa...	

JATKA TARVITTAESSA TOISELLE PUOLELLE PAPERIA... KII-
TOS, KUN VASTASIT!

Liite 5 Terveys- ja lupakyselylomake

Hei!

Mukavaa, että olet tullut mukaan ryhmätoimintaan! Me olemme sosionomi-opiskelijoita Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulussa ja ryhmän ohjaajana toimiminen on osa opiskeluamme. Aikomuksemme on myös työstää vertaisryhmätoiminnan kokemuksista opinnäytetyö. Yhteystietomme ovat Kirsi Moilanen p. 045-110 2182 ja Markus Partanen p. 040-960 3710.

Kokoonnumme 10 kertaa tämän vuoden aikana. Kaksi ensimmäistä kertaa kokoonnumme Majakan tiloissa ja elokuussa vaihdamme koulumme tiloihin Valtakadulle. Emme aio kuitenkaan viettää kaikkea aikaamme neljän seinän sisällä, vaan tarkoitus on, että te saatte itse suunnitella ja esittää toiveita, mitä teemme tai esimerkiksi mihin harrastuksiin haluaisitte tutustua kokoontumiskerrollamme.

Tarvitsemme teiltä kaikilta vastaukset seuraaviin kysymyksiin. Mikäli olet alle 18-vuotias, toivoisimme myös vanhempanne allekirjoituksen siihen varattuun kohtaan. **KIITOS PALJON!**

ALLERGIAT JA LÄÄKITYS

1. Onko sinulla allergioita? Jos on, niin mitä?

2. Onko sinulla lääkitystä, josta meidän pitäisi olla tietoisia? (epilepsia tms.)

LUPA-ASIAT, RENGASTA TAI ALLEVIIVAA VASTAUKSESI

3. Minua saa kuvata ja kuviani julkaista mediassa (esim. internet, sanomalehdet). **KYLLÄ/EI**
4. Minun nimeni saa julkaista edellämainitussa yhteydessä mediassa. **KYLLÄ / EI**
5. Opinnäytetyötutkimuksessa ei mainita kenenkään nimiä. Tutkimuksen valmistuttua, saatte sen halutessanne itsellenne sähköisessä muodossa. Annan luvan käyttää minua koskevaa ryhmätoiminnan materiaalia ja haastatteluja opinnäytetyötutkimuksessanne. **KYLLÄ / EI**
6. Haluan / Saan kulkea autonne kyydissä, jos menemme esimerkiksi retkelle tai muihin (harrastus)toimintoihin. **KYLLÄ / EI**

Vakuudeksi ____/____ _____, Kemissä

Minun allekirjoitukseni

Huoltajan allekirjoitus

RYHMÄN SÄÄNNÖT

1. PYRIMME OLEMAAN AJOISSA PAIKALLA, ILMOITAN ESTEESTÄ JOS EN PÄÄSE.
2. TERVEHDIMME TOISIAMME TULLESSAMME PAIKALLE, LÄHTIESSÄMME SANOMME TOISILLE HEI, MOI...
3. PYRIMME KUUNTELEMAAN TOISIAMME, ANNAN TOISEN PUHUA LAUSEENSA LOPPUUN.
4. PUHUMME TOISILLEMME MYÖNTEISESTI JA ROHKaisevasti, EN KIROILE.
5. OLEMME TOISILLEMME KILTTEJÄ.